
Knjiga lekova

Deliverans Dejn

Roman

KATRIN HAU

Prevela
Milica Cvetković

■ Laguna ■

Naslov originala

Katherine Howe

THE PHYSICK BOOK OF DELIVERANCE DANE

Copyright © 2009 Katherine Howe

Translation copyright © 2010 za srpsko izdanje, LAGUNA

Mojoj porodici

Danas sam gledala kako Džajlsu Koriju do smrti redaju kamenje na grudi. Ležao je tako dva dana nem. Uz svaki kamen govorili su mu da mora da moli inače će dodati još kamenja. Ali on bi samo prostenjao: Dodajte još. U gomili sam pronašla domaćicu Dejn, koja je, kad je spušten i poslednji kamen, prebledela, zgrabila me za ruku i zajecala.

Deo pisma datiranog „16. septembra 1692. u varoši Salem“, Odeljenje retkih rukopisa pri Bostonskom učenom društvu

Prvi deo

Ključ i Biblija

Prolog

Marblhed u Masačusetsu

Krajem decembra

1681.

Piter Petford je gurnuo dugačku drvenu kutlaču u gvozdeni lonac nad vatrom u kojem je vrelo sočivo, pa je pokušao da odagna čvor iz stomaka. Primakao je niski tronožac ognjištu i nagnuo se napred, lakta naslonjenog na koleno, udišući zapah variva od sušenog graška pomešan s mirisom nagorelog drveta jabuke. Taj miris ga je malo umirio, ubedio da je to veče obično veče, a iz stomaka mu se začulo nestrpljivo krčanje kad je izvukao kutlaču da proveri je li grašak dovoljno mek za jelo. Kako nije bio sklon razmišljanju, Piter je bio ubeđen da njegovom stomaku nije potrebno ništa drugo da ga primiri do činije pune graška. *Doći će i ta žena*, pomislio je smrknutog lica. Nikad se nije obraćao vidarima, ali je domaćin Oliver navaljivao. Rekao je da tinkture koje pravi ta žena leče skoro sve. Čuo je da je jednom prizvala izgubljeno dete. Piter zabruna za sebe. Isprobaće je. Samo jednom.

Iz ugla uske, mračne sobe začuo se slab jecaj, pa Piter podiže pogled s vrelog lonca i nabra stegnute bore između očiju. Žarčem gurnu cepanicu u ognjištu, pa ustade sa tronošca.

„Mahtah?“, prošaputa. „Budna si?“

Iz senke se ne ču ništa više, pa Piter tiho pride krevetu gde mu je kćerka ležala već skoro čitavih nedelju dana. Povuču u stranu tešku vunenu zavesu što je visila sa krevetskih stubova, pa se spusti na ivicu zgrudvanog perjanog madraca pazeći da ga ne zaljulja. Lelujava svetlost vatre pređe preko vunene ćebadi i osvetli bezbojno lišće uokvireno umršenom kosom boje lana. Na tom licu oči behu napola otvorene, ali ucakljene i slepe. Piter joj zagladi kosu rasutu preko tvrdog valjkastog jastuka. Sićušna devojčica ispusti slab uzdah.

„Varivo samo što nije gotovo“, reče on. „Doneću ti malo.“

Kad nasu vrelu hranu u plitku zemljanu posudu, Piter oseti plamen razornog besa kako mu se diže u grudima. Zaškrjuta zubima da odagna to osećanje, ali ono mu zastade iza grudne kosti, pa mu skrati i ubrza dah. *Šta je on znao o lečenju devojčice*, pomisli. *Od svake tinkture koju je isprobao samo je još više slabila*. Poslednju reč je izgovorila pre tri dana, kad je usred noći kriknula za Sarom.

Spusti se ponovo ukraj kreveta i kašikom ubaci malo graška detetu u usta. Ona ga slabašno proguta, a tanka mrka vodica joj pocuri iz ugla usta pa niz bradu. Piter je obrisa palcem, i dalje crnim od čađi kuhinjske vatre. Svaki put kad bi razmišljao o Sari, osećao je ovakvu teskobu u grudima.

Pogleda devojčicu u svom krevetu i s pažnjom otprati kako sklapa oči. Otkad se razbolela, spavao je na širokim borovim daskama poda, na ubudalom slamnatom madracu. Krevet je bio topliji, bliži ognjištu i pokriven vunenim zavesama koje je njegov otac doneo čak iz Istočne Engleske. Piterovo lice se iskrivilo od smrknutosti. Bolest, znao je, bila je znak Gospodnje zlovolje. *Ma šta da se dogodi devojčici, Božja je volja*, razmišljao je. Zato je greh ljutiti se na njenu bolest jer to znači ljutiti se na Boga. Sara bi ga terala da se moli za spas Martine duše, za njeno

iskupljenje. No Piter je navikao da misli okreće ka nevoljama sa zemljoradnjom, a ne ka onim od Boga. Možda on nije tako dobar kakva je bila Sara. Nije mogao da dokuči kakav bi greh Marta stigla da počini za svojih pet godina pa da nauče ovaj napad na sebe, a u molitvama je hvatao sebe kako traži objašnjenje. Nije tražio kćerkino iskupljenje. Samo je preklinjao da joj bude dobro.

Suočavanje s ovim vidom sopstvene sebičnosti ispuni Pitera gnevom i stidom.

Skupi prste i zagleda se u njeno usnulo lice.

„Neki grehovi od nas čine đavole“, rekao je sveštenik na skupu te nedelje. Piter stisnu pregib nosa i skupi očne kapke trudeći se da se seti koji grehovi to behu.

Lagati ili ubiti, to je jedan. Martu su jednom uhvatili kako krije mače u ormaru, a kad ju je Sara pitala za to, tvrdila je da ne zna ni za kakvo mače. Samo, teško da je to laž na koju je sveštenik mislio.

Potkazivati ili optuživati bogougodne jeste još jedan. Navoditi na greh. Protiviti se bogougodnosti. Zavideti. Opijati se. Gorditi se.

Piter pogleda nežnu, gotovo prozirnu kožu obraza svoje kćerke. Čvrsto steže pesnicu i pritisnu zglobovima prstiju dlan druge ruke. Kako Bog može da pošalje takvu muku na nekog nevinog? Zašto je odvratio lice od njega?

Možda nije Martina duša u opasnosti. Možda je dete kažnjeno za Piterov oholi nedostatak vere.

Taman što mu se taj nelagodni strah javio u grudima, Piter ču kako se udarci kopita po blatu zaustavljaju na stazi pred njegovom kućom. Prigušeni glasovi, muški i ženski, razmena reči, škripa kože na sedlu, pa tup pljusak. *To će biti Džonas Oliver s onom ženom*, pomisli Piter. Ustade s kreveta kad se na vratima začu lako kucanje.

Na pragu, obavijena i pokrivena vunanim ogrtačem, blistavim od večernje magle, stajala je mlada žena mekog, otvorenog lica, uokvirenog snežnobelom kapicom koja je nekako odolela putovanju od više milja. U rukama je držala kožnu torbu. Iza nje, u pomrčini, nazirala se poznata prilika Džonasa Olivera, seljanina i Piterovog komšije.

„Domaćin Petford?“, proveri mlada žena hitro pogledavši Piterovo lice. On klimnu glavom. Ohrabrujuće mu se nasmešila i odsečno otresla kapljice vode s ogrtača, pa ga skinula s glave. Okačila ga je na kuku uz šarke vrata, izravnala zgužvane suknje obema šakama, pa žurno prešla sobicu i klekla uz devojčicu na krevetu. Piter ju je kratko posmatrao, potom se okrenuo Džonasu, koji je zastao na vratima, i sâm mokar, pa istresao nos u maramicu.

„Strašno veče“, reče Piter kao dobrodošlicu. Džonas zabrunđa umesto odgovora. Čušnu maramicu ponovo u rukav, pa tresnu nogama da zbaci blato sa čizama, ali ne uđe u kuću.

„Da pojedеш nešto pre nego što odeš?“, ponudi Piter odsutno trljajući potiljak. Nije bio siguran želi li da Džonas prihvati njegovu ponudu. Društvo bi ga malo rasteretilo, ali mu je komšija bio još neskloniji dokonom ćaskanju. Sara je uvek tvrdila kako Džonas ne bi ništa uradio ni da mu kola pređu preko noge, sem što bi se malo namrštio.

„Domaćica Olivah će me čekati.“ Džonas odbi slegnuvši ramenima. Pogleda načas u drugi kraj sobe gde je sedela mlada žena i nešto šaputala devojčici u krevetu. Na kolenima joj je poslušno sedeo psić, čupav i neke mutne boje, između mrke i žućkaste, a po patosu oko nje ostali su blatnjavi tragovi šapa. Džonas se rasejano upitao gde li je držala to živinče tokom dugog jahanja; nije ga primetio, a njena kožna torba teško da je mogla da posluži za to. *Šugavo mešanče*, pomislio je. *Mora da je male Marte.*

„Onda dođi ujutro“, kazao mu je Piter. Džonas je klimnuo glavom, dotakao obod velikog filcanog šešira i otišao u noć.

Piter je ponovo seo na tronožac uz sve slabiju vatru u ognjištu, pa se nalaktio na sto gde je stajala činija s ohlađenim varivom. Naslonivši bradu na pesnicu on se zagleda u tu čudnu mladu ženu što gladi čelo njegove kćerke belom šakom i ču njeno tiho, nerazumljivo mrmljanje. Znao je kako bi trebalo da oseti olakšanje što je ona tu. O njoj se mnogo pričalo u selu. Uhvati se za te reči cedeci iz njih ono malo nade što je mogao da nađe u njima. Pa ipak, kako mu se pogled sve više zamagljivao od umora i brige, a glava bila sve teža na ruci, prizor sićušne kćerke ušuškane u krevetu i sve veća tama oko nje ispuniše ga strahom.

PRVO POGLAVLJE

Kembridž u Masačusetsu

Krajem aprila

1991.

„IZGLEDA DA VIŠE NEMAMO VREMENA“, OBJAVI MENING Čilton ucakljenog oka uprtog u tanak džepni sat zakačen lancem za prsluk. Pogledao je ostala četiri lica oko konferencijskog stola. „Međutim, nismo još završili s vama, gospođice Gudvin.“

Kad god se Čilton osećao naročito zadovoljno sobom, ton mu je postajao ironičan, podsmešljiv: neprikladna izveštačenost kojom je mrvio svoje postdiplomce. Koni odmah uhvati tu promenu njegovog tona i shvati da se kvalifikacioni ispit konačno bliži kraju. Kisela naznaka mučnine zapeni joj se u dnu grla i ona je proguta. Ostali profesori iz komisije osmehnuše se Čiltonu.

Uprkos nervozni, Koni Gudvin oseti negde u grudima titraj zadovoljstva što je navede da se za trenutak prepusti tom raspoloženju. Ako bi trebalo da nagađa, rekla bi kako se ispit odvijao kako treba. Ali jedva. Trudila se da joj se nervozan smešak ne javi na licu, pa ga je hitro uklonila glatkim, neutralnim izrazom nepristrasne stručnosti za koji je znala da je prikladniji za mladu

ženu u njenom položaju. Taj izraz joj se nije javljao spontano i, kao krajnji komični ishod, pre je ukazivao na nekog ko je upravo zagrizao japansku jabuku.

Usledilo je još jedno pitanje. Još jedna prilika da je pokopa. Koni se promeškolji na stolici. Mesecima pre kvalifikacionog ispita gubila je na težini, u početku polako pa sve brže. Sad joj kosti više nisu imale odbojnice za stolicu a šareni džemper joj je visio s ramena. Obrazi, obično sjajni i rumeni, pretvorili su se u udubljenja pod izbočenim jagodicama, pa su joj svetloplave oči, uokvirene mekim, kratkim smeđim trepavicama, delovale krupnije na licu. Preko njih su se nadvijale tamnosmeđe obrve, spojene dok bi razmišljala. Glatke površine obraza i visokog čela bile su ledenobeke, poprskane senovitim naznakama pegica i upotpunjene oštrom bradom i pravilnim, mada isturenim nosom. Usne, tanke i bledoružičaste, sve su više bledele kako ih je stiskala. Ruka joj pođe do vrha duge pletenice boje kore drveta prebačene napred preko ramena, ali se obuzda i vrati ruku u krilo.

„Neverovatno kako si *smirena*“, uzviknuo je nešto ranije tog popodneva, za ručkom, mršav mlad student kog je Koni preporučivala za postdiplomca. „Kako uopšte možeš da jedeš! Da ja treba da sedim na usmenom, verovatno bi mi se smučilo.“

„Tomase, tebi je muka i kad imaš konsultacije sa mnom“, podsetila ga je blago Koni, mada je uistinu njoj samoj nestalo apetita. Kad bi je neko pritisnuo, priznala bi kako pomalo uživa da zastrašuje Tomasa. Koni je pravdala ovu situaciju okrutnošću time što će zastrašeni student završiti diplomski u vreme koje mu je zadala, možda će se više potruditi u svom radu. No, ako će da bude iskrena, mogla bi da nađe i manje častan motiv. Oči su mu sijale od straha, a nju je nadahnjivalo njegovo uvažavanje.

„Osim toga, nije to ništa naročito, kao što ljudi predstavljaju. Potrebno je samo da spremno odgovoriš na sva pitanja

o svakoj od one četiri hiljade knjiga koje si dosad pročitao na fakultetu. Ako pogrešno odgovoriš, oni te izbace“, objasnila je. Upro je u nju pogled koji jedva da je obuzdavao divljenje, dok je ona zupcima viljuške gurala salatu po tanjiru. Osmehnula mu se. Kad hoćeš da postaneš profesor, moraš naučiti da se ponašaš profesorski. Tomasu ne sme dozvoliti da vidi koliko se i sama plaši.

Usmeni kvalifikacioni ispit obično predstavlja prekretnicu – trenutak kad te profesori dočekuju kao kolegu, a ne kao pripravnika. U onom gorep slučaju, taj ispit može biti poprište dramatične intelektualne klanice, kad nepripremljen student – svesno, ali nemoćno – prisustvuje sopstvenoj profesionalnoj vivisekciji. Ovako ili onako, ona će biti primorana da se suoči sa svojom nestručnošću. Koni je bila oprezna, savesna mlada žena, koja ništa ne prepušta slučaju. Kad je odgurnula napola pojedenu salatu preko stola i dalje od zadržanog Tomasa, sebi je rekla kako spremnija ne može biti. U glavi je imala poređane čitave police knjiga, obeležene i pune komentara, pa kad je spustila viljušku, potražila je po tim policama, preslišavajući se, stečeno znanje. Gde su knjige iz ekonomije? Evo ih. A knjige o stilovima oblačenja i materijalnoj kulturi? Polica iznad, levo.

Senka sumnje joj je prešla licem. Šta ako ipak nije dovoljno spremna? Prvi talas mučnine joj je stegao želudac i lice joj je pobledelo. Svake godine se to nekome desi. Godinama je slušala sašaptavanja o studentima koji su pukli, istrčali jecajući iz sale za ispitivanje, sa okončanim profesorskim karijerama i pre nego što su započele. Zaista su postojala samo dva rešenja. Njen današnji nastup teorijski može da je znatno izdigne u očima članova odseka. Ako se danas bude držala kako treba, biće korak bliže da postane profesor.

A druga mogućnost je da police u glavi zatekne prazne. Da nestanu sve istorijske knjige, a na njihovom mestu se pojavi

samo jedan povez pun zapleta televizijskih serija iz sedamdesetih godina i reči rok pesama. Da otvori usta, a ništa ne izađe. I onda da se spakuje i ode kući.

Sada, četiri sata posle ručka s Tomasom, sedela je s jedne strane uglačanog konferencijskog stola od mahagonija u tamnom, prijatnom uglu stare zgrade harvardskog univerziteta, izdržavši gotovo puna tri sata ispitivanja komisije sačinjene od četvero profesora. Bila je umorna, ali joj je adrenalin povećavao pribranost. Koni se priseti kako je osećala istu tu čudnu mešavinu iscrpljenosti i intelektualnog naboja kad je izdržala da cele noći doteruje poslednje poglavlje diplomskog rada na koledžu. Sva čula su joj bila napeta, razdražena i poremećena – grebala ju je zaštitna traka kojom je improvizovala porub vunene suknje, u ustima je imala gumen ukus od prezaslađene kafe. Pažnja joj je bila obuzeta svim tim pojedinostima, a onda ih je odbacila. Ostao je samo strah, nije se dao odgurnuti. Sad je u iščekivanju uperila pogled na Čiltona.

Skromna prostorija u kojoj je sedela sadržala je tek nešto više od izbušenog konferencijskog stola i stolica naspram table obojene u bledosivu boju s jedva vidljivim tragovima decenijskog pisanja kredom. Iza nje je visio, potamneo od vremena i nemara, portret zaboravljenog čoveka s belim bakenbardima. Zapušteni prozor na jednom kraju sobe bio je pokriven kapcima zbog popodnevnog sunca. Zrnca prašine lebdela su gotovo nepomično u jednom jedinom zraku sunca koji je osvetljavao sobu i lica komisije od nosa do brade. Spolja su do nje dopirali mladalački glasovi studenata dok se pozdravljaju i odlaze smejući se.

„Gospođice Gudvin“, ogłosi se Čilton. „Za vas imamo ovog popodneva još jedno pitanje.“ Njen mentor se naže do prazne sredine stola a sunčev zrak mu pređe preko srebrne kose i uzvitla prašinu u svetlucač oreol oko njegove glave. „Hoćete

li, molim vas, komisiji da pružite sažetu i promišljenu istoriju vraćanja u Severnoj Americi?“

ISTORIČAR AMERIČKOG KOLONIJALNOG ŽIVOTA, KAKVA JE KONI, mora biti u stanju da ilustruje davno prošle društvene, verske i ekonomske sisteme do najsitnijeg detalja. Spremajući se za ovaj ispit zapamtila je, između ostalog, metode pripremanja svinjetine u salamuri, upotrebu guana slepih miševa kao đubriva i trgovačku vezu između melase i ruma. Njena cimerka Liz Dauers, studentkinja srednjovekovnog latinskog, s naočarima, plava, visoka i vitka, jedne večeri ju je zatekla kako uči stihove iz Biblije koji su se najčešće nalazili na uzorcima veza iz osamnaestog veka. „Konačno smo se specijalizovale dalje od naših sposobnosti da razumemo jedna drugu“, primetila je Liz vrteći glavom.

Koni je znala kako joj je Čilton zaista uručio poklon s ovim poslednjim pitanjem. Neka od prethodnih bila su znatno nejasnija, čak i više nego što je očekivala. Kako bi mogla da objasni proizvodnju različitih glavnih izvoznih produkata britanskih kolonija četrdesetih godina devetnaestog veka, od Kariba do Irske? Smatra li da je istorija priča o velikim ljudima koji delaju pod izuzetnim okolnostima ili o velikim grupama ljudi pod pritiskom ekonomskih sistema? Šta bi rekla o tome kakvu je ulogu imao bakalar u napretku trgovine i društva Nove Engleske? Redom preletevši pogledom po licima profesora za konferencijskim stolom, u budnim očima im je videla kojom je tačno stručnom oblašću svako od njih stekao ime.

Profesor Mening Čilton, Konin mentor, pogledao ju je preko stola a jedva vidljiv osmeh mu zaigra u uglu usta. Prigušeno sunce u sali za konferencije ostavilo je u dubokoj senci njegovo lice, uokvireno belom runastom kosom, zbrčkano na

čelu, presečeno borama od uglova nosa do vilice. U držanju je imao onu samouverenu lakoću već proređenog soja univerzitetskih profesora. Čitavu karijeru je izgradio pod harvardskim grimiznim kišobranom, a specijalizaciju za istoriju nauke u kolonijalnom periodu podstaklo mu je detinjstvo obeleženo proterivanjem iz salona velelepne kuće u Bek Beju. Za sobom je ostavljao nedvosmislen miris stare kože i duvana za lulu, muževan i još ne starački.

Čiltona je za konferencijskim stolom okruživalo troje uglednih američkih istoričara. S njegove leve strane kočoperio se profesor Lari Smit, stisnutih usana, odeven u tvid, mlađi ekonomista na fakultetu, koji je postavljao zamršena pitanja kako bi starijim profesorima pokazao svoj autoritet i stručnost. Koni je sevala očima u njega; već joj je dvaput na ovom ispitu postavio pitanja o nečemu što je bio ubeđen da njeno znanje ne pokriva. Pretpostavljala je kako mu to i jeste dužnost, ali on je bio jedini član komisije koji se verovatno još sećao svog kvalifikacionog ispita. Možda je bila naivna što je od njega očekivala solidarnost; najčešće su profesori njegovog ranga bili najoštrij prema postdiplomcima, da bi naplatili, kako su smatrali, za poniženja koja su sami doživeli. Ukočeno joj se smešio.

Čiltonu zdesna, brade oslonjene na šaku načičkanu nakitom, sedela je rumena profesorka Dženin Silva, odnedavno postavljena za specijalistu nauke o polovima, koja je volela teme iz feminističke teorije. Kosa joj je danas bila neobuzdanija i valovitija nego obično, s očigledno veštačkim prelivom boje burgunca. Koni je uživala u Dženininom namernom poricanju harvardske estetike; njen zaštitni znak bile su dugačke cvetne ešarpe. Jedna od omiljenih tema o kojima je Dženin naklapala ticala se harvardskog relativnog neprijateljstva prema ženskim profesorima univerziteta; njeno zanimanje za Koninu karijeru katkad se graničilo s majčinskim, pa je Koni zbog toga morala

svesno da se trudi i kontroliše prividno roditeljsko projektovanje koje mnogi studenti razvijaju prema svojim mentorima. Što je Čilton više uticao na njenu karijeru, Koni je sve više zazirala od toga da će razočarati Dženin. Kao da je osetila ovaj trenutni titraj straha, Dženin je pokazala Koni palac nagore, delimično skriven iza druge ruke.

Konačno, desno od Dženin zgurio se profesor Harold Bomon, istoričar Građanskog rata i konzervativac iz načela, poznat po svojim povremenim gundavim izletima na stranici za komentare *Njujork tajmsa*. Koni s njim nikad nije blisko saradivala i uvrstila ga je u ovu komisiju samo zato što je pretpostavljala da će on imati vrlo malo ličnog interesa u njenom izlaganju. Smatrala je da već kod Dženin i Čiltona postoje dovoljno velika očekivanja kojima mora da izađe u susret. Dok su joj ove misli promicale glavom, oseti Bomonove tamne oči kako joj prže usku okruglu rupu u džemperu u visini ramena.

Koni spusti pogled na površinu stola i primeti na njemu urezane inicijale, potamnele od decenija voskiranja. Preturi pregrade u mozgu u potrazi za odgovorom koji su tražili. Gde li je? Znala je da je tu negde. Da li je pod *v*, kao „vradžbine“? Nije. A da nije smešten pod *p*, kao „problemi među polovima“? Otvarala je redom mentalne fioke, iz njih izvlačila pregršti kartica, pretresala ih, pa potom odbacivala. Ponovo joj se u grlu pojavi mehur mučnine. Te kartice nije bilo. Nije mogla da je pronađe. One priče o studentima koji su pali, sad će se šapatom pronositi o *njoj*. Dobila je najprostije moguće pitanje, a nije umela da pruži odgovor.

Pašće.

Izmaglica panike joj pomuti vid i ona s mukom održa ujednačeno disanje. Činjenice je našla, mora da se dovoljno usredsredi da ih i sagleda. Notorne činjenice je nikad ne bi napustile. Ponovi to u sebi – *notorne činjenice*. Čekaj malo – nije pogledala

pod *n*, kao „narodna verovanja u kolonijalno doba“. Otvori mentalnu fioku i nađe ih! Izmaglica se rasprši. Koni se uspravila uz tvrd naslon stolice i osmehnula.

„Naravno“, poče Koni odgurnuvši u stranu nervozu. „Obično svi padaju u iskušenje da razgovor o vraćanju u Novoj Engleskoj započnu s pomamom u Salemu 1692, kad je devetnaestoro varošana pogubljeno vešanjem. Međutim, oprezan istoričar će prepoznati tu pomamu kao anomaliju, pa će, naprotiv, poželeti da razmotri relativno dominantan položaj vraćanja u kolonijalnom društvu početkom sedamnaestog veka.“ Koni pogleda ona četiri lica oko stola koja su joj klimala glavom, kako bi uobličila strukturu odgovora prema njihovim reakcijama.

„Uglavnom su se slučajevi vraćanja dešavali sporadično“, nastavi. „Najčešće je veštica bila sredovečna žena izolovana od zajednice, bilo ekonomski bilo zbog toga što nije imala porodicu, pa je tako bila bez društvene i političke moći. Zanimljivo je što istraživanja o ovoj vrsti *maleficiuma*“, * jezik joj zape za latinsku reč i ona je izbaci s jednim ili dva suvišna sloga, pa u sebi opsova što je popustila pred pretencioznošću, „za koju su veštice obično optuživane, otkriva kako je kolonijalni svet bio zaista uzak za prosečne ljude. Dok savremeni čovek pretpostavlja kako neko ko može da upravlja prirodom, da zaustavlja vreme, da proriče budućnost, prirodno koristi te moći za opsežne, dramatične promene, kolonijalne veštice su najčešće okrivljavane za neke prizemnije katastrofe, kao što je bolest krava, kiseljenje mleka, nestanak nekog predmeta za ličnu upotrebu. Ova mikroskopska sfera uticaja ima više smisla u kontekstu rane kolonijalne religije, u kojem su pojedinci smatrani sasvim nemoćnim pred Božjom svemoćnošću.“ Koni zastade da uzme vazduh. Veoma je želela da se protegne, ali se uzdržala. Ne još.

* Lat.: zločin, nedelo, nasilje. (Prim. prev.)

„Osim toga“, produži, „puritanci su smatrali kako ništa pouzdana ne može ukazati na to da li je nečija duša našla spas ili ne – činjenje dobrih dela to ne bi preseklo. I tako su negativna dešavanja, kao što su ozbiljne bolesti ili ekonomsko nazadovanje, često tumačena znacima Božjeg nezadovoljstva. Za većinu ljudi lakše je bilo da okrive vradžbine, objašnjenje na koje ne može da se utiče, utelovljene u ženi na margini društva, nego da razmatraju mogućnost sopstvene duhovne ugroženosti. Praktično, vraćanje je igralo važnu ulogu u kolonijama Nove Engleske – kako kao objašnjenje za ono što još nije rasvetljeno naukom tako i za nalaženje žrtvenog jarca.“

„A pomama u Salemu?“, podseti je profesorka Silva.

„Suđenja vešticama u Salemu objašnjavaju se na različite načine“, reče Koni. „Neki istoričari tvrde kako su suđenja izazvana napetošću između suprotstavljenih verskih grupa u Salemu, između urbanije luke s jedne strane i ruralne zemljoradničke oblasti s druge. Neki ističu dugotrajnu zavist među porodicama, s posebnim naglaskom na novčane zahteve koje je imao jedan nepopularni sveštenik, časni Semjuel Paris. A neki istoričari čak tvrde kako su zaposednute devojke halucinirale pošto su jele plesniv hleb, koji izaziva posledice slične LSD-u. Međutim, ja to posmatram kao poslednji trzaj kalvinističke religioznosti. Početkom osamnaestog veka Salem je iz prevashodno religiozne izrastao u raznovrsniju zajednicu, sve zavisniju od brodogradnje, ribarenja i trgovine. Protestantske fanatike koji su u početku naseljavali tu oblast po broju su nadmašili doseljenici iz Engleske zainteresovaniji za poslovne mogućnosti u novim kolonijama nego za veru. Mislim da su suđenja bila simptom ove dinamične promene. Ona su bila i najveći izliv histerije oko veštica u čitavoj Severnoj Americi. Salemska pomama je, praktično, označila kraj jednog doba koje je korene imalo u srednjem veku.“

„Veoma zanimljiva analiza“, primeti profesor Čilton i dalje onim rasejanim, peckavim tonom. „No niste li prevideli još jednu značajnu interpretaciju?“

Koni mu se nasmeši nervoznom grimasom životinje koja se brani od napadača. „Nisam sigurna, profesore Čiltone“, odgovori. Sad se on poigravao. Koni u sebi zavapi da se vreme ubrza, da prevaziđe Čiltonovo peckanje, pa da je prebaci u *Abnerov pab*, gde će je čekati Lizi i Tomas i gde će konačno danas ućutati. Kad bi bila premorena, Koni bi reči često izletale zajedno, saplićući se u ne baš sjajnom poretku. Dok je posmatrala Čiltonov lukavi osmeh, uplašila se da je upravo dostigla taj stepen umora. Nagoveštaj toga joj je bila ona glupa greška s *maleficiumom*. Kad bi je samo pustio da prođe...

Čilton se naže napred. „Jeste li razmislili o drugačijoj mogućnosti, o tome da su optuženi jednostavno bili *krivi* za vradžbine?“, upita je. Izvio je obrve i skupio prste uspravno nad stolom.

Ona se na tren zagleda u njega. Telom joj prostruja nalet ljutnje, čak i besa. Kakvo nečuvveno pitanje! Naravno da su učesnici u kolonijalnim suđenjima vešticama bili ubeđeni da su veštice prave. Međutim, nijedan savremen naučnik nije se bavio tom mogućnošću. Koni nije shvatala zbog čega bi je Čilton ovako izazivao. Da ovo nije samo njegov način da joj ukaže koliko je nisko u univerzitetskoj hijerarhiji? No, koliko god ovo bilo smešno, mora da odgovori zato što je Čilton ispituje. Njegovo je magistarsko polaganje očito bilo previše davno da bi se sećao kako je taj ispit strašan. Da se sećao, nikad se ovako ne bi s njom šalio.

Ili možda bi?

Ona se nakašlja smirujući gnev. Još nije bila na dovoljno visokoj lestvici u naučnom svetu da bi sebi dozvolila negodovanje u glasu. U Dženininim skupljenim očima nije pročitala samo podršku i saučešće već je primetila i gotovo nevidljiv

pokret glavom kojim joj daje znak da nastavi. *Preskoči kroz obruč*, govorio je taj pokret. *I ti i ja znamo šta je posredi, ali svejedno moraš to da uradiš.*

„Pa, profesore Čiltone“, poče Koni, „nigde u novijoj literaturi, kao sekundarnom izvoru, nisam naišla na to da se ovo razmatra kao realna mogućnost. Jedini izuzetak kog mogu da se setim jeste Koton Mader. On je 1705. napisao čuvenu odbranu osuda i pogubljenja u Salemu, čvrsto verujući da su sudovi radili pravično kako bi oslobodili varoš pravih, aktivnih veštica. U to vreme je objavljeno javno izvinjenje Semjuela Suvola, jednog od sudija, zbog učešća u suđenjima. Koton Mader, čuveni teolog, i sam je, naravno, učestvovao u tim suđenjima. Dodala bih – uprkos željama Inkrisa Madera, njegovog oca, isto tako čuvenog teologa, koji je javno osuđivao procese vešticama u Salemu zbog toga što su se zasnivali na nepouzdanim dokazima. Možda je zato Koton Mader tvrdio da je vraćanje u Salemu bilo stvarno i da je ubijanje dvadesetoro ljudi potpuno opravdano, ali je uložio mnogo kako bi bio u pravu. Gospodine.“

Kad je Koni završila izlaganje, primeti kako joj se Čilton nestašno ceri preko stola. U tom trenutku je znala da je ispit gotov. Proletela je kroz obruč i sad je on iza nje. Naravno, moraće da izađe i pričekava zvaničnu presudu. U svakom slučaju, dala je odgovor. Više ništa nije mogla da učini. Osetila se bespomoćno, iscrpljeno. I ono malo boje što je imala u licu sad se povuklo, a usne su joj pobebele.

Četvoro profesora su hitro razmenili poglede sa svoje strane stola pre nego što su se opet okrenuli prema Koni.

„Vrlo dobro“, reče profesor Klinton. „Ako biste sad izašli na trenutak, molim vas, gospođice Gudvin, a mi ćemo razmotriti vaše izlaganje. Ne idite daleko.“

Izašavši iz sale za ispitivanje, Koni prođe senovitim hodnikom istorijskog zdanja dok su joj koraci odjekivali na

mermernom podu. Spusti se na kauč boje lavande u glavnom foajeu uživajući u blaženom zvuku tišine. Opusti se na jastučićima, vrteći krajem pletenice pod nosom, kao brkovima.

Nedaleko od nje, iz zatvorene sale za konferencije dopirali su komentari, samo toliko prigušeni da nije mogla da razabere ko šta govori. Ona ukrsti palčeve i nastavi da čeka.

Preko poda se pružao zrak sunca na zalasku i grejao joj krilo. Na drugoj strani hodnika primeti neki pokret i sićušnog miša kako nestaje u pomrčini iza saksije pospane biljke. Koni se bledo osmehnu razmišljajući o tim neviđenim generacijama toplog života negde u zidovima istorijskog odseka, zabrinutih jedino za pretekle mrvice i nemarna stopala. Gotovo im je pozavidela na tako jednostavnom i nezamršenom životu. Foaje je utonuo u tišinu, pa je Koni čula samo svoje plitko disanje.

Najzad začu kako se otvaraju vrata.

„Koni? Čekamo te.“ Beše to profesorka Silva. Koni ustade. U deliću sekunde pomisli kako je ispit prošao grozno, kako je pala, kako će morati da napusti fakultet. Ali tad ugleda kako se Dženino ljubazno lice uokvireno crvenkastim umršenim pramenovima širi u oduševljen osmeh. Ona zagrlji Koni oko struka i prošaputa: „Posle ćemo ovo proslaviti kod Abnera!“ I tad je bila sigurna da će se ovo zaista završiti.

Koni ponovo zauze svoje mesto u konferencijskoj sali. Onaj sunčev zrak je sad bio niže, jedva je dodirivao četiri para prekrštenih ruku oko stola.

Namesti izraz lica u nešto nalik profesionalnoj hladnokrvnosti i nepristrasnosti. *Niko ne voli da profesorka univerziteta podleže osećanjima*, podseti se.

„Nakon mnogo raspravljanja i prepiranja“, poče profesor Čilton ozbiljnog lica, „voleli bismo da vam čestitamo na najjačem kvalifikacionom ispitu za doktorat koji pamtimo u poslednje vreme. Odgovori su vam bili potpuni, podrobni

i artikulisani, pa smatramo da ste izuzetno kvalifikovani da nastavite kandidaturu za doktorat. Vi ste i više nego spremni da pišete doktorsku tezu.“

Zastade malko dok Koni svari ono što je rekao, da se presuda probije kroz sve one slojeve strepnje.

Ona najednom oseti kako joj dah izleće uzbuđeno šišteći, pa stisnu prste oko sedišta stolice trudeći se da kanališe tako očigledno oduševljenje u nešto bezbednije, nešto što je neće odati. „Zaista?“, reče naglas i pogleda sve za stolom i pre nego što je mogla da se zaustavi.

„Naravno!“, zacvrkuta profesorka Silva prekinuvši profesora Smita, koji je zaustio da kaže: „Zaista sjajno obavljeno, Koni.“

„Izuzetno stručno“, zaključio profesor Bomon, na šta se Koni u sebi nasmeši. Tomas će posumnjati da je i to rekao. Njene misli su već hitale u večer, kad će je njen student štíćenik ispitivati o tome šta ju je koji profesor pitao.

Dok je komisija i dalje hvalila njeno izlaganje, Koni oseti kako joj se rukama i nogama razliva slatka mešavina olakšanja i umora. Glasovi njenih mentora činili su joj se prigušeni i udaljeni dok joj se magla pospanosti spuštala na um. Samo što se nije srušila. S mukom je ustala u nameri da pođe i obodri se u bezbednom krugu prijatelja.

„Pa“, reče ustavši, „ne mogu dovoljno da vam zahvalim. Zaista. Ovo je divan način da se završi semestar.“ Svi ustadoše za njom, svaki joj protrese ruku, pa počeo da skuplja stvari. Ona je mehanički klimala glavom u znak zahvalnosti, dok je šakama tražila žaket. Profesori Smit i Bomon žurno izadoše zajedno.

Profesorka Silva prebaci tašnicu preko glave. „Ajde, mala“, reče i lupnu Koni pesnicom u rame. „Potrebno ti je piće.“

Koni se zasmeha u neverici da će podneti više od jednog Abnerovog ozloglašenog koktela. „Trebalo bi da pozovem Tomasa i Liz. Tražili su da ih odmah obavestim“, reče. „Naći ćemo se tamo?“

Profesorka Silva – odsad Dženin jer je navaljivala da je njeni postdiplomci zovu po imenu kad dostignu kandidaturu za doktorat – klimnu potvrdno. „Naravno da su tražili“, reče. „Meni, pričaćemo iduće nedelje.“ Pa mahnuvši ode i za njom se zatvoriše teška tapacirana vrata.

Koni obmota ešarpu oko vrata.

„Koni, sačekajte čas“, reče Čilton. Beše to pre nalik naredbi nego predlogu, pomalo iznenađeno primeti Koni. Stade i ponovo sede za sto.

Čilton se spusti u fotelju preko puta nje i pogleda je ozareno. Ništa ne reče. Nesigurna u to šta je sad smislio, Koni se usudi da digne pogled samo do uglačane kožne zakrpe na laktu koju je na stolu obasjavao poslednji zrak sunca.

„Priznajem da je ovo bilo neverovatno izlaganje, čak i za vas“, počeo Čilton. Kao i uvek, Koni je odmah zbunio onaj odsečni Čiltonov aristokratski izgovor, u kojem je svako *r* zalazilo u reči i napuštalo ih sasvim nepredvidljivo. *Nevehovatno*. Taj izgovor se još retko gde čuo, gotovo nije imao nikakve veze s bostonskim izgovorom karikiranim na televiziji. *Baston* protiv *Bestna*. I sam Čilton joj se često činio kao neki ostatak prošlosti, skarabej sačuvan u smoli, nesvestan da je okamenjen i da mu je vreme prošlo.

„Hvala vam, profesore Čiltone“, reče.

„Otkad smo vas primili u program, znao sam da ćete se odlikovati. Naravno, primeran vam je i diplomski rad na koledžu Maunt Holiok. Vaš semestarski rad i podučavanje su dobro ocenjeni.“ Koni ponovi reči kako ih je on izgovarao, pa se odmah prekori: *Obrati pažnju! Ovo je važno!*

On zastade, zagleda se u nju naslonivši kažiprste na usne. „Zanima me da li ste već razmišljali o temi za disertaciju“, reče. Oklevala je jer je zatečena nespremna. Naravno da se spremala da mu iznese predlog ubrzo posle ovog ispita, pod uslovom da

položi, ali je računala da pred sobom ima više nedelja da to smisli. Doduše, njegova pažnja joj je ukazivala na to da joj današnje izlaganje garantuje nov status na odseku. U ušima joj zazujaju, kao da ima antene pa je uhvatila bitnu informaciju u šiframa koje su samo delimično transkribovane.

Akademsko zvanje umnogome predstavlja bastion srednjovekovnog šegrtovanja. Ona i Liz su o tome već raspravljale. Majstor prihvata studenta, obrazuje ga u svom zanatu, oda mu ezoterične tajne svog naučnog polja. Šegrt je neka vrsta upućenika, koji kroz mnoge stupnjeve dostiže sve više nivoa mistike. Što, naravno, ne znači da su najakademskiji predmeti i dalje vrlo mistični. No, u širem kontekstu, šegrtova veština odražava majstorovu sposobnost. Koni shvati kako je Čilton sad posmatra kao naročitu vrednost za njega i kako ovaj novi nivo uvažavanja podrazumeva teže obaveze. Čilton s njom ima planove.

„Naravno, prorađujem nekoliko ideja“, počeo ona, „ali još ništa određeno. Da li ste vi imali nešto na umu?“

On je pogleda na tren i Koni spazi nešto nejasno, gotovo zmijsko, što zasvetluca iza onih opreznih, utonulih očiju. Zatim, isto tako iznenada, tog svetla nestade i zameni ga rasejana udaljenost koju je obično imao u pogledu. Zavali se u fotelju, oslonio koščato koleno o ivicu stola i mahnuo izboranom šakom. „Ništa određeno. Samo vam napominjem da potražite nove izvore. Moramo strateški da mislimo o vašoj karijeri, devojko, a to ne možemo ako uporno budete posećivali stare arhive. Neki stvarno čudesan, novootkhiven primarni izvoh može da vas ustoliči na ovom polju, Koni“, reče oštro je pogledavši. „Nov. Nov bi trebalo da vam bude lozinka.“

Opet onaj izgovor, pomisli Koni. Ako ovog časa ne izađem odavde, reći ću nešto čime ću se zaista osramotiti. Doduše, nije sasvim razumela zbog čega bi trebalo da traga za novim izvorima. Možda će joj kasnije reći šta je tačno imao na umu.

„Razumem, profesore Čiltone. O ovome ću ozbiljno razmisliti. Hvala vam.“

Koni ustade i uvuče ruke u mornarski žaket, pa navuče ešarpu preko nosa i ugura pletenicu pod pletenu kapu s kičankom. Čilton dobroćudno klimnu glavom. „Znači, idete da slavite“, reče, na šta mu Koni uzvрати kiselim osmehom.

„Kod Abnera“, potvrdi, u sebi ga preklinjući da ne dođe.

„Zaslužili ste. Uživajte“, reče on. „Nastavićemo detaljnije ovaj razgovor na sledećim konsultacijama.“ Nije se potrudio da ustane i krene za njom, već je posmatrao kako se pribira da izađe na oštar prolećni vazduh. Dok je zatvarala vrata za sobom, ona poslednja zraka sunca nestala je s prozora i konferencijska sala je potonula u mrak.